Ірина Кушнерчук,
Кривий Ріг, Україна

СЦЕНІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ П'ЄСИ «ЗАКОН» ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

П'єса «Закон» написана і видана окремим виданням 1923 року. Твір відразу після публікації був перекладений німецькою мовою й ставився у Німеччині, згодом – в інших країнах Європи. Щодо вистав в Україні, то в розвідці В. Гуменюка «Постановка драми «Закон» у Львівському молодіжному театрі» детально висвітлено постановку п'єси молодими курбасівцями. Літературознавець досить точно зазначає, що «інтрига є осердям постановки п'єси «Закон» [1, с. 48]. Акторська гра охарактеризована як віртуозна та переконлива, і лише образ Ліди «втратив психологічну переконливість» [1, с. 48]. Загальний висновок («Сценічне прочитання львівськими курбасівцями Винниченкового твору відзначається суголосною авторській художньою неоднозначністю» [1, с. 48]) очікуваний, адже поле для режисерської та акторської інтерпретації драматургом залишене доволі широке.

Ю. Ковалів у «Літературознавчій енциклопедії» наголошує на зовнішніх і внутрішніх ознаках «призначення п'єси для театральної вистави» [3, с. 450]. Звичайно, під час аналізу п'єси до уваги мають братися останні. Критерії сценічності як основну вимогу драми сформулював А. Ткаченко: «Це і наявність виразно окресленого конфлікту <...>; і часопросторова сконденсованість, насиченість художнього світу; і розрахована на театральне виконання та масовий ефект повноголоса мова, з якою персонаж-актор має вступати у діа- та полілог зі сценічними партнерами й водночас монологічно апелювати до глядачів (<...>); і не в останню чергу – врахування засобів театральної умовності, історично змінної і рухомої» [4, с. 100–101].

У переліку дійових осіб привертає увагу невелика кількість осіб – 6, що неминуче означає концентрацію подій у вузькому колі; виразною є вказівка на соціальний статус («Панас Михайлович Мусташенко – професор, Покоївка»), сімейні та близькі відносини («Інна Василівна – його жінка, Марія Андріївна – тітка Інни»), дійова особа Ліда позбавлена будь-яких характеристик [1, с. 220], чим складається враження нецілісного образу.

Місце подій у кожній дії описано досить розлого. Автор чітко й детально описує кожну деталь і місце її розташування, яка має міститися на сцені: «Будуар Інни, – з дбайливим, випещеним смаком убрана й обставлена кімната в тонах червонявого осіннього, пожовклого листя. Стіл до пи-

сання, телефон. Ліворуч од глядача – двері в покої Інни; праворуч – у вітальню; просто – в коридор» [1, с. 221].

Характери дійових осіб вимальовуються багатогранно: цьому сприяють і портретні характеристики («Інна – літ 28; тонка, гнучка; волосся темно-руде з червоним одливом; колір лиця – матово-білий; уста – яркі, широкі» [1, с. 224]), і самохарактеристика, усвідомлення свого жіночого призначення («Ні родини, ні чоловіка, ні жінки без дітей немає. Все брехня. Я мала родину, я мала чоловіка й була жінкою, поки я мала хоч надію бути матір'ю, розумієш ти: ма-ті-р'ю! А тепер... Що я тепер? Ну, скажи мені, що я таке? Для чого я? Я – каліка, паразит, я безпотрібна істота» [1, с. 547]). Динамізм п'єси увиразнюється завдяки еволюції Інни: від жінки вірної та люблячої до тієї, яка просто змушує свого чоловіка забути про найголовніші цінності і, зрештою,пережити піднесення і злам.

Художній конфлікт п'єси будується на «законах природи» між інстинктивними, дикими бажаннями Інни та реальним світом. Конфлікт породжує основне проблемне питання: «Чи варто йти проти закону закладеного самою природою?». Відповідь драматурга – ні, особливо шляхом, обраним Інною («Ну, так от: ти повинен мати дитину від другої жінки, взяти ту дитину до нас, і... я буду їй матір'ю» [1, с. 232]).

Ремарки в п'єсі переважають емоційні («сміється», «замовкає», «соромиться», «одразу похмурюється», «схоплюється», «зневажливо кривить губи»тощо); також мають місце кінетично-дійові («сідає», «притримує за руку», «входить», «йде рішучою ходою» тощо) і ті, що характеризують розташування у просторі («підходить до Інни», «входить», «підводиться, помалу одходить од дверей» тощо).

Дії в п'єсі розгортаються швидко, динамічно. Особливо варто відзначити четверту дію, яка розпочинається в піднесених тонах, про що свідчить і «кімната вбрана квітами» [1, с. 265], і «радісний сміх» [1, с. 265] Інни, але досить швидко він змінюється пригніченням, яке посилюється реплікамиЛюди, та неминучою розв'язкою – Інна зникає з життя свого чоловіка.

Отже, часовопросторова сконденсованість, гострий конфлікт, еволюція характеру дійових осіб, ремарки, сповнені візуального потенціалу, динамізм розвитку подій пояснюють сценічне життя п'єси і засвідчують її відкритість до театрального життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винниченко В. Вибрані п'єси у двох томах. Т. 2 / Володимир Винниченко. – Київ : Мистецтво, 2008. – 288 с.
2. Гуменюк В. Контрасти та нюанси : статті про творчість Володимира Винниченка / Віктор Гуменюк. – Сімферополь : Доля, 1999. – 80 с.
3. Літературознавча енциклопедія у 2 томах. Т. 2 : М – Я / автор-укладач Ю. Ковалів. – Київ : Академія, 2007. – 624 с.
4. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства) / Анатолій Ткаченко. – К. : Правда Ярославичів, 1998. – 448 с.

Кушнерчук Ірина Юріївна, студентка ІІІ курсу факультету української філології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Науковий керівник – *Вірченко Тетяна Ігорівна*, доктор філологічних наук, професор кафедри української та світової літератур Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».